

Radikalismens dilemma og Skriftens vej

v.1.0 Juni 2014

Af Jesper Veiby

Kirkepolitik
Et projekt under Kristent Institut

I en verden af kompromisser og politiske undskyldninger er den politiske lakmus-test det åbenlyse spørgsmål: "Hvad ville du gøre, hvis du havde 90 mandater?" Man kunne også have spurgt, hvad man ville gøre, hvis man var den (sjældent forekommende) "benevolent dictator", som ønskede at udarbejde nogle gode love til alles bedste - og som kristen tillige efter Guds vilje.

Den latente mulighed for at udforme "kristne" love kan meget vel i praksis vise sig en del vanskeligere end som så. Problemet er ikke, hvis man ønsker kristne love i en meget bred forstand. Gud ønsker jo også love, som straffer forbryderen og beskytter den svage og sagesløse, ligesom Gud ønsker love, der tillader den kristne at praktisere sin tro.¹ Her er der et vist overlap i forhold til det, som de allerfleste mennesker kan blive enige om, og i den forstand er der naturligvis love, som er bedre end andre, og lande, hvor lovgivningen som helhed er i større harmoni med Skriften og med bibelske værdier. På den anden side er det naivt at tro, at der altid er ét og kun ét kristent svar på enhver given problemstilling, og her tænker jeg ikke på fargrænser og lignende banaliteter, men også på etiske eller moralske problemstillinger.

Nogle vil formodentlig hævde med stor sikkerhed, at netop hans eller hendes syn her er dét bibelske, og at alle andre synspunkter er ude af trit med Guds Ord. Men selv hvis man antager, at vedkommende i det konkrete tilfælde har ret, så kan man stadig ikke postulere, at der er ét og kun ét kristent syn på sagen - hvis man med kristne synspunkter forstår synspunkter, som haves og deles af oprigtige og gudfrygtige kristne. Kristne kan være uenige i mange ting, og selvom der måske i nogle tilfælde er ét og kun ét rigtigt eller *bibelsk* svar, er der ofte mange *kristne* svar, om ikke andet fordi vi alle ser stykkevist.

I andre tilfælde vil (så godt som) alle kristne måske være enige i bedømmelsen af en konkret situation, mens hele problemområdet stadig kun vanskeligt kan sættes ind i en lovgivningsmæssig formel, fordi nogle problemstillinger trods alt forudsætter inddragelsen af så mange faktorer, at dette i praksis er umuligt. At være enige om en teoretisk situation, hvor alle forhold for

¹ Se f.eks. Rom.13 og 1.Tim.2 for en skitsering heraf.

debattens skyld er fuldt belyst, betyder ikke altid, at man af den grund kan blive enige om, hvordan en ønsket og mere generel lovgivning skal formuleres og implementeres.

2.

Den skitserede problemstilling er i virkeligheden ganske omfattende, fordi det i sidste ende er den baggrund, som "kristen politik" må føres på, og som i parentes bemærket afgør, om kristen politik primært skal søge at fremme kristne enkeltsager og moralspørgsmål, som radikalistene oftest vil fokusere på, eller om kristen politik i en eller anden videre forstand skal søge at afspejle et ideelt set salomonisk men nok i praksis blot fornuftigt styre af den sekulære verden, hvilket jeg vil hævde er den bibelske tilgang.

Man kan gribe fat i så godt som enhver etisk eller moralsk problemstilling for at skitsere problematikken, for pointerne er principielt de samme. Men som grundlæggende cases vil jeg her anvende abortproblematikken og den tilhørende lovgivning, såvel som skilsmisseproblematikken og tilhørende lovgivning, og dermed demonstrere, at en tilsyneladende simpel problemstilling måske slet ikke er så simpel endda, når den løftes op på det lovgivningsmæssige niveau.

Hvad angår det førstnævnte, så vil mange kristne sikkert beskrive det sådan, at kristne er imod abort, mens (stort set) alle andre er for abort.² Problemstillingen bliver som sådan meget unuanceret og meget sort/hvid, men faktum er, at der er mange forskellige kristne syn på abort.³ Ikke at der er mange, som går ind for abort, eller ønsker en mere lempelig abortlovgivning end den nuværende, men der er antageligvis blandt oprigtige og gudfrygtige kristne og blandt forkyndere og kirkeledere forskellige syn på en række relaterede spørgsmål, f.eks. på de

² Som et kuriosum må dog nævnes, at jøder først anser et barn for at være et barn, når det har trukket vejret første gang, jvnf. parallellen til at have fået "livsånd" fra Gud, og at man hos jøder derfor ikke har noget religiøst forbehold mod abort i det hele taget. Ikke at jeg er enig heri, men de fleste kristne abortmodstandere er næppe klar over, at endog i det fælles judaokristne livssyn er der store forskelle.

³ For fuldstændighedens skyld er der også tænkeligt flere ikke-kristne syn, f.eks. omkring tidspunkter for tilladt abort, men den variation lades her ude af betragtning.

eventuelt tilladelige grunde til trods alt at få en abort.

Vil det f.eks. være i orden at få en abort, hvis den er forårsaget af voldtægt eller seksuelt misbrug? Det kan forekomme hjerteløst at insistere på, at en 13-årig pige skal gennemføre en graviditet med et barn, hun mod sin vilje har fået med sin onkel eller en anden slægtning. Men omvendt er det uundgåeligt, hvis man fastholder princippet om, at den ufødtes liv som ethvert andet liv altid har forrang for mindre alvorlige ulemper og gener. Jeg vil mene, at der i en sådan situation kan argumenteres for retten til abort,⁴ ⁵ men mit ærinde her er ikke primært dette, blot at konstatere, at der utvivlsomt er kristne ledere og forkyndere, som også deler dette synspunkt af samme eller andre grunde, og at der derfor ikke er ét og kun ét kristent svar på problemstillingen.

Det interessante er her, at den forargelse, som den kristne i almindelighed føler overfor ikke-kristnes accept af abort, her rammer den "mindre radikale" kristne. Den "mere radikale", som mener, at abort er lige så alvorligt som at slå sit nyfødte barn ihjel, må naturligvis forarges over, at nogle kristne kan tillade abort som følge af voldtægt eller misbrug. Dette ville jo i den radikales optik svare til, at man tillod drab på sit nyfødte barn, blot det var et resultat af en voldtægt. Selv hvis et "kristent" parti fik flertal og kunne gennemføre "kristne" love, vil det næsten

med sikkerhed ikke stille de mest radikale tilfreds.⁶

Man kan anføre omtrentligt samme argumenter for de tilfælde, hvor moderens liv er i fare. Mange vil mene, at hvis både mor og barn dør, er det dog bedre, at kun barnet dør. Utvivlsomt er der også kristne forkyndere og ledere, som vil tillade abort, hvis graviditeten forårsager en livstruende sygdom hos kvinden. Men det er ikke en indlysende position. Hvor stor skal risikoen være? Er det nok, at der er en forhøjet risiko?⁷ Skal risikoen være over 50%? Over 90%? Over 99%? Selv hvis man ser bort fra de praktiske problemer med at beregne risikoen, så er det ikke helt ligetil at afgøre, hvor den bibelske grænse går. Og kunne alternativet ikke være at bede og give sig Gud i vold? Selv hvis chancen for at moderen overlever, er en til en million, burde vi så ikke blot bede Gud om at gribe ind og tro, at hvis det er hans vilje, så vil hun høre til den ene, som overlever? Pointen er ikke at skitsere en løsning af dette etiske dilemma, men at vise, at problemstillingen er mere kompleks end blot at sige, "det er ok, hvis der er fare for moderens liv".

Vi har her ikke engang berørt strafferammerne. Den radikale kristne, som (blot) vil forbyde abort i enhver situation, overgår endnu engang af den endnu mere radikale, som vil have abort straffet efter straffelovens paragraffer om overlagt drab, eller i det mindste med samme strafferamme.⁸ Bødestrafte vil naturligvis for den konsekvent radikale være lige så forargelige, som hvis nogen mente, at voldtægt eller

⁴ Det ene argument går på, at den primære hensigt ikke er aborten, og at aborten ikke udspringer af noget ønske om at slå fosteret ihjel. Analogien er her de såkaldte "collateral damage" i krig, altså utilsigtede civile tab. Man fører krig for at besejre en uretfærdig fjende, ikke for at slå sagesløse ihjel, derfor er de uønskede men uundgåelige drab på sådanne ikke at regne for drab som ved overlagt drab. Man foretager næppe heller en abort af had til den ufødte men for at sikre fortsættelsen af et almindeligt liv for f.eks. den misbrugte eller voldtægtsofferet.

⁵ Det andet argument går på, at der må være ting, man må have lov at gøre, uanset om der udløses kendte, men uretfærdigt pålagte konsekvenser. Hvis nogen f.eks. truer med at skyde nabokonen, medmindre man gifter sig med ham, er man ikke dermed skyldig i naboens død, når man gifter sig med en anden. Der er jo netop tale om en uretfærdig årsagssammenhæng, som er skabt af tredjemand. En såkaldt fortrydelsespille eller en udskrabning, når kvinden ikke er gravid, er måske meningsløs men også harmløs i sig selv og derfor pr. definition ikke-syndig. At tredjepart - via en ond handling som f.eks. en voldtægt - har skabt den årsagssammenhæng, at en fortrydelsespille eller en udskrabning nu forårsager tab af et fosters liv, må vedkommende snarere end kvinden holdes ansvarlig for konsekvenserne af, analogt til eksemplerne.

⁶ Og spørgsmålet "hvordan kan du være med i et parti, som går ind for abort?", som kristne udenfor Kristendemokraterne eller andre kristne partier kan blive stillet, mister lidt af sin brod, når det i modificeret form kan stilles også til disse - for slet ikke at tale om kristne i de tyske kristendemokrater eller kristne i det amerikanske toparti-system.

⁷ Her er dilemmaet, at hvis man sætter overliggeren lavt nok, så rummer selv en helt almindelig, naturlig graviditet en forøget risiko for blodpropper, selvom der er tale om marginaler. Hvis enhver risiko derfor er tilstrækkelig, må man de facto tillade enhver abort, hvilket næppe er nogens syn.

⁸ Et mindre radikalt modspil (hvis man kan kalde det sådan) vil omvendt hævde, at når vi straffer, så ønsker vi ikke kun at straffe handlingen, men også det onde hjerte bag. Det er bl.a. derfor, at uagtsomt manddrab straffes mildere end drab, selvom konsekvensen for offeret jo er det samme. Og man kan nok argumentere for, at selvom abort er fosterdrab, så rummer det typisk ikke samme (type?) ondskab og medmenneskelige afstumpethed, som gør sig gældende ved almindelige drabssager, men udspringer i mange tilfælde (også) af nød og desperation.

drab da bestemt var forkert, men kun ønskede at udstikke bøder for det.

Tilsvarende problemstillinger gør sig gældende i relation til skilsmisse. Ud fra et kristent synspunkt er der nok bred enighed om, at der i verden omkring og idag ikke er den respekt for ægteskabet, som der har været, og som der burde være. Ikke kun i relation til relative banaliteter som sex udenfor ægteskabet eller uægteskabeligt samliv, men også i relation til den dybere anerkendelse af gensidig forpligtelse i et parforhold og i det hele taget ønsket om at indgå i (ideelt set) livslange, bindende relationer.

Selvom der blandt kristne er enighed om, at vi skal værne om ægteskabet, er spørgsmålet, om vi skal gøre det for enhver pris? Heller ikke her er der ét og kun ét kristent syn på spørgsmålet. Problemstillingen er kompliceret og til dels afhængig af den respektive kirkelige sammenhæng, men jeg tager næppe fejl, når jeg konstaterer, at der også blandt oprigtige og gudfrygtige kristne er temmelig mange, som accepterer skilsmisse i forbindelse med utroskab, og tilsvarende mange (men formodentlig lidt færre), som accepterer det ved grove pagtsbrud, uanset om dette så omfatter hustruvold, førægteskabelige svigt, forskellige perversioner osv.⁹

Simpelt sagt er der også her gradforskelle. En del vil acceptere skilsmisse ved første tilfælde af utroskab. En del lidt mere radikale vil kun acceptere det ved gentagen utroskab, hvor det er tydeligt, at man trods mange og ihærdige forsøg på at redde ægteskabet har at gøre med en notorisk ægteskabsbryder. De mere radikale vil helt udelukke skilsmisse i enhver form og kun acceptere nyt ægteskab ved ægtefællens død. Men selv disse overgås af endnu mere radikale kristne, som går et skridt videre og ikke lader sig nøje med den dødsformodning, andre kan leve med, hvor dette er nødvendigt, og liget er gået tabt ved forlis, flystyrt mv.¹⁰

⁹ Jeg lader her udenfor betragtning, at enkelte synes at skelne mellem skilsmisse og gen-giftning, og i nogle tilfælde accepterer ægteparrets adskillelse og ægteskabets reelle ophør, men ikke ægteskabets formelle ophævelse og retten til at indgå et nyt ægteskab, altså reelt blot en "skilsmisse fra seng og bord".

¹⁰ En konkret tilfælde, jeg fik refereret, angik et medlem i en ekstrem, luthersk sammenhæng, hvis mand havde været sømand, og hvis skib var forlist for over 10 år siden, men hvor pågældende kirke ikke anerkendte dødsfaldet uden tilstedeværelsen af et lig, og hvor man i kirken nægtede hende nyt ægteskab ud fra den præmis, at man ikke kunne vide sig absolut sikre

Pointen er her den samme, at der i mange tilfælde ikke er ét og kun ét kristent syn, og selv hvis der tænkeligt og principielt var ét og kun ét bibelsk syn, ville man ikke nødvendigvis iblandt kristne politikere og i kristne partier kunne nå til enighed om dette.

Det samme gør sig naturligvis gældende på utallige andre områder, selvom grænserne ikke altid er trukket lige skarpt op, og som af plads- og praktiske hensyn ikke tages i betragtning her, som f.eks. diskussionen om forbud mod (givne) rus- og nydelsesmidler? Nogle kristne er radikale afholdsfolk, andre er ikke. Nogle kristne er radikale antirygere, andre er ikke. Hvor trækkes grænsen, når der er grupper, der med påstået udgangspunkt i Bibelen argumenterer for et bestemt syn i bestemte spørgsmål og måske ideelt set kunne ønske dette syn ført igennem i lovgivningen?

3.

Nu er det ikke nyt, at kristne har forskellige synspunkter, og i mange tilfælde vil man blot give den enkelte rum til personlig ledelse og personlige beslutninger. Det er straks sværere, når der skal lovgives. Lovgivning forudsætter pr. definition, at der etableres en fælles standard og trækkes nogle retningslinjer ned over hele samfundet, uanset om disse er relativt lempelige og fleksible eller meget firkantede og rigide.

Det er ulige lettere at vælge det rigtige i en personlig valgsituation, som man på personligt hold anser for fuldt oplyst, og hvor man personligt føler sig afklaret i, hvad der er rigtigt og forkert.¹¹ Det er ulige sværere at formulere en lovgivning, som tager højde for alle eventualiteter, og som ikke implicit bekender sig til egen ufejlbarlighed. Det er ikke forskelligt fra vanskeligheden ved at opbygge et velfungerede og fejlfrit retssystem.¹² I en ufuldkommen verden

på, at han ikke var i live og havde levet de sidste 10 år på en øde ø, og at man derfor ikke ville risikere at gøre sig medskyldige i bigami.

¹¹ ...og må man tilføje: hvor det alene er en selv, som i sidste ende står ansvarlig over for Gud i spørgsmålet.

¹² For den, som beskæftiger sig med dette, er sagen indlysende mere kompleks, end for lægmanden, som blot hævder, at "man skal straffes, hvis man har begået en forbrydelse". For hvordan kan man vide, om nogen har begået en forbrydelse? Hvordan sikrer man sig mod at begå et justitsmord? Der kan være vidner, men hvordan sikrer man, at de ikke lyver? Eller at de blot er upålidelige, har en dårlig hukommelse, bilder sig ind at have set

må man søge at indrette samfundet og dets institutioner med den fornødne omhu og påpasselighed, men det er umuligt at gardere sig mod fejl.

Dette slår igennem i relation til den skitserede problemstilling. Medmindre man indtager et aldeles absolut synspunkt, altså i eksemplerne at abort og skilsmisse altid og kategorisk er forkert, så må man finde en måde, hvorpå man kan afgøre, om en given undtagelse er gældende.

Kan abort tillades efter en voldtægt? Måske, men hvornår er det så bevist, at der har fundet en voldtægt sted? Skal der være en dom? Og hvad nu, hvis den skyldige aldrig er blevet fundet? Og i lyset af de formodningsvist mange voldtægter, som ikke bliver domfældt, hvad stiller man så op med de (potentielt?) mange gravide, som man principielt mener er berettiget til en abort, men som ikke kan løfte den nødvendige bevisbyrde? Alternativt hvordan vurderes den konkrete risiko for moderens liv? Er et ekspertudsagn tilstrækkeligt? Kræves der omfattende emperi i form af statistikker fra lignende tilfælde? Ved at stille konkrete krav, garderer man sig måske mod misbrug, men risikerer også at ramme den, som man jo egentlig ikke ønsker at ramme.

Til den ene side finder man altså det synspunkt, at kun ved klare domfældelser og/eller anden løftet bevisbyrde kan man dispensere og konkret tillade abort. Til den anden side finder man det syn, at en lempelig(ere) lovgivning sikrer, at den gudfrygtige (og/eller sagesløse) altid kan få sin ret, nemlig få den berettigede abort, idet den sandt gudfrygtige netop ikke ville vælge den vej, medmindre der var klare og bibelske grunde hertil. Desværre er der naturligvis en risiko for, at ordningen misbruges af den, som burde tage ansvar for eget liv, men vælger en anden og på overfladen nemmere vej.

ting, de ikke har set osv.? Man kan finde fingeraftryk og dna, men hvordan kan man vide, at det ikke har en naturlig årsag eller ligefrem er plantet? Hvordan kan man garantere, at hele politikorpset ikke er korrupt og sammen søger at hænge en anklage op på en uskyldig? Det er klart, at man kan nå langt mht. at imødegå sådanne ting, men nogen 100% garanti kan aldrig gives. Den kristne, som skal forklare, hvilket retssystem, han måtte ønske, hvis han havde 90 mandater bag sig, må ikke desto mindre komme op med en eller anden løsning, som helt sikkert vil medføre, at også uskyldige en sjælden gang bliver dømt, og at skyldige ind imellem går fri.

Det samme gør sig gældende i den anden problemstilling omkring skilsmisse og grunde hertil. Her er der den praktiske komplikation, at loven angår noget offentligt og har nogle offentligtretlige konsekvenser.

Hvad stiller man f.eks. op, hvis man ved, man er berettiget til en skilsmisse, fordi man f.eks. har overværet utroskaben, eller ens ægtefælle har indrømmet det overfor en, men man ikke kan løfte bevisbyrden i en retssag, hvor vedkommende vil lyve om sagen? Og hvilket niveau af bevisførelse kan/må forlanges? At folk har været alene på tomandshånd med en af det andet køn eller at folk har overnattet hos en af den modsatte køn?¹³ At folk er set kysse eller gå hånd i hånd med en anden end deres ægtefælle? Eller sat på spidsen en videooptagelse af det påståede udenomsægteskabelige samleje, hvis man vil være helt, helt sikker på, at der er tale om utroskab og ikke en anden og undskyldelig forklaring?

I forbindelse med skilsmisse (og potentielt nyt ægteskab) kan man end ikke begå civil ulydighed, men tro mod sin samvittighed og Guds Ord, som man vel i princippet kunne i abortspørgsmålet.¹⁴ Uden et ophævet ægteskab kan man nok indgå i et nyt forhold, men ikke i et nyt ægteskab, hvilket vil stille den gudfrygtige kristne i en ret umulig situation.

Hvis den skitserede problemstilling ikke føles nærværende nok, så kan man forestille sig, hvad man selv ville gøre, hvis ens teenagedatter f.eks. var blevet gravid efter en voldtægt, og man mente, at abort i sådanne tilfælde kunne tillades, men hvor man ikke kunne løfte den potentielt krævende bevisbyrde, som loven stiller krav om, f.eks. i form af en domfældelse. Eller alternativt, at man som kvinde ønskede skilsmisse fra enten en mand, der var notorisk utro, eller som havde slået en, men hvor man

¹³ Man behøver ikke megen fantasi for at forestille sig ekstraordinære, men trods alt rimelige omstændigheder, der ville komme i konflikt med alt for rigide normer. Hvad med den kvinde, der strander i sin bil i en snestorm og som for at ikke at risikere livet er nødt til at søge tilflugt i det eneste hus i miles omkreds, som tilfældigvis er beboet af en enlig mand? Eller mødet i cellegruppen i kirken, hvor man tilfældigvis ankommer i god tid før alle andre og tilfældigvis hos en af det andet køn.

¹⁴ Forudsat at man som kristen også potentielt kan bryde samfundets love, når de ikke blot forbyder det, Gud påbyder, og påbyder det, Gud forbyder, men også når de måtte forbyde noget, som Gud tillader, men ikke påbyder.

ikke kunne løfte bevisbyrden i henhold til en eventuel strengere lovs stringente krav hertil.¹⁵ ¹⁶ Hvad ville man - uanset konkret uenighed om specifikke spørgsmål - gøre, hvis man moralsk havde ret til at gøre noget, som loven forbød en at gøre? Og hvilken lovgivning ville man i stedet ønske skulle have været gældende i pågældende tilfælde?

4.

Der kan næppe herske tvivl om, at det i det mindste er komplekse problemstillinger, og det er ikke svært at forstå fristelsen til at sige: "Det kan ikke lade sig gøre at gøre det rigtige, derfor er det politiske noget, vi som kristne skal holde os langt fra, og blot nøjes med den delvise beskyttelse, som verdslige myndigheder trods alt indirekte og utilsigtet giver os".¹⁷ Det er dog min overbevisning, at Bibelen skitserer et andet og bedre alternativ.

Først og fremmest er det nødvendigt at forstå, at det sekulære samfund har sit udgangspunkt i Guds pagt med Noa,¹⁸ ¹⁹ og pointen er ikke retfærdighed i absolut forstand, men orden i mere relativ forstand, som modsætning til anarki og lovløshed.

Mange og nok også for mange kristne griber fat i Moseloven som forbillede på lovgivning og

glemmer i farten, at Israel i Gamle Testamente ikke kun var et stat, men et gudsfolk, og at mange paralleller her i stedet bør anvendes på kirken, som også f.eks. Hebræerbrevets forfatter gør. Det er naturligvis rigtigt, at de love, som Gud gav dem, opfyldte pagten med Noa ved f.eks. at ulovliggøre drab, tyveri og vold, og der er elementer, vi også idag ville nikke genkendende til som god lovgivning.²⁰ Men der lovgives også om en række mere moralske overtrædelser, som ikke har samme almene gyldighed, og som Skriften ikke ellers lægger ned over verden udenfor kirkens hellige rum.²¹ Det er derfor en misforståelse at se Moseloven som Guds skabelon for lovgivning i det sekulære rum, selvom nogle kristne utvivlsomt har gjort dette.

Set i relation til pagten med Noa er den væsentligste pointe, at Gud her indsætter det "menneskestyre", altså den menneskelige opretholdelse af lov og orden, som siden da har holdt kaos og anarki fra døren, men pagten med Noa forudsætter ikke andet og mere end det.

At dette er en ret forståelse bekræftes indirekte af Paulus, da han på et langt senere tidspunkt kan bruge Romerriget som eksempel i Rom.13,²² selvom der var et utal af områder, hvor man i pågældende samfund var ude af trit med Guds Ord. Skikken med at sætte uønskede børn ud til de vilde dyr var således stadig i brug²³ ²⁴ (hvilket vel i parentes bemærket må være mindst lige så alvorligt som fri abort), og

¹⁵ En sidebemærkning med reelt indhold er, at ifølge den muslimske Sharia-lovgivning kan der så vidt jeg husker det (kun) dømmes for voldtægt, hvis fire vidner vil aflægge ed på, at de har set voldtægten finde sted. Et mere "kristent" eksempel kan findes fra Middelalderens Europa, hvor en anklaget kunne gå fri i kraft af den såkaldte timandsed, hvor ti gode borgere aflagde ed på personens uskyld. Det er ikke vanskeligt at forestille sig, at bevisbyrden i sådanne (eller dog lignende) omstændigheder kan være vanskelig at løfte.

¹⁶ Hvis man måtte mene, at abort eller skilsmisse her alligevel er udelukket, så er det næppe svært at abstrahere til andre problemstillinger, hvor man måtte mene at have dækning i Guds Ord, men hvor lovgivningen modsiger dette. Var kristne i forbudstidens Amerika f.eks. forpligtede til ikke at drikke alkohol eller berettigede til civil ulydighed i spørgsmålet? Eller man kunne nævne den helt reelle problemstilling fra slavetiden i USA's sydstater, hvor slaver ikke kunne opnå et legalt ægteskab, men indbyrdes måtte opfinde et ritual med at "springe over en fejekost" for at markere et bindende forhold. Skulle en kristen slave her være nægtet adgang til ægteskab og seksualliv, fordi staten imod Guds Ord ignorerede retten til at indgå ægteskab?

¹⁷ Ikke kun sekter som Jehovas Vidner, men også nogle kristne synes at distancere sig fra alt politisk, som om "verden" er alt udenfor kirkens hellige rum, når Skriften retteligt definerer verden som denne tidsalder og det, som er knyttet hertil; mens såvel kosmos som det sekulære rum er en del af Guds skaberorden og ikke en del af "verden" i den bibelske betydning af ordet.

¹⁸ 1.Mos.9,1-17, særligt her v.5-6

¹⁹ For en uddybende fremstilling se "De to riger og samfundet" af David vanDrunen, www.kirkepolitik.dk

²⁰ Se f.eks. 5.Mos.19,15 hvor der stilles krav om mere end blot et enkelt vidne i en retssag, eller for den sags skyld 5.Mos.22,25-27 hvor en voldtaget kvinde nyder større beskyttelse end ellers i slægts- og æresprægede kulturer.

²¹ For en uddybende præsentation af skillelinjen mellem forbrydelse og synd, se artiklen "Forbrydelse vs. synd" af Jesper Veiby, på www.kirkepolitik.dk

²² "Alle skal underordne sig under de myndigheder, som står over dem, for der findes ingen myndighed, som ikke er fra Gud, og de, som findes, er forordnet af Gud. Den, som sætter sig op imod dem, der har en myndighed, står derfor Guds orden imod, og de, der gør det, vil pådrage sig dom. De styrende skal jo ikke skræmme dem, der gør det gode, men dem, der gør det onde. Vil du slippe for at frygte myndighederne, så gør det gode, og du vil blive rost af dem; for de er Guds tjenere til dit eget bedste. Men gør du det onde, må du frygte. Ikke for ingenting bærer myndighederne sværd; de er Guds tjenere og skal lade vreden ramme dem, der gør det onde. Derfor skal man underordne sig, ikke kun for vredens, men også for samvittighedens skyld. Derfor betaler I jo også skat, og de styrende er Guds tjenere, når de tager vare på det." (Rom.13,1-6)

²³ Ligesom det var i Norden i førkristen tid.

²⁴ Se evt. beskrivelse heraf i kapitel 6, "Venus' døtre" fra bogen "Hvorfor ikke Kvinder?" af Loren Cunningham og David Hamilton, Forlaget Himmelgrøn.

slaveri var almindeligt.²⁵ ²⁶ Alligevel var der en udstrakt grad af lov og orden, og samfundet var ikke præget af anarki og lovløshed.²⁷

Når Paulus anvender det som eksempel i det kontekst, han anvender det, nemlig mht. oprettelsen af lov og orden og underordnelse under myndighederne, så må man konkludere, at et sådant samfund falder indenfor rammerne af Guds Ord. Ikke i betydningen, at her er der en model for, hvordan et samfund, der er gennemsyret af evangeliet, måtte se ud. Heller ikke som en beskrivelse for, hvordan samfundet ville have været uden Syndefaldet eller vil være i Tusindårsriget. Men som et legitimt udtryk for pagten med Noa og tilstrækkeligt til at leve op til det formål, som skitseres heri. Hvis det ikke var tilfældet, hvordan skulle Paulus ellers under Åndens inspiration kunne henvise til det eksisterende Romerrige som eksempel?

Man må træde forsigtigt her, men det er alligevel grund, som må betrædes. Det sekulære rum er ikke reguleret i samme grad som det hellige rum, kirken, hvor der er en større mængde af åbenbaret kundskab tilgængelig. Gud anviser ikke en skabelon for lovgivningen i det sekulære rum, og Gud godtager tilsyneladende et ikke ubetydeligt omfang af ufuldkommenhed. "God lovgivning" skal ifølge Skriften ikke skabe et jordisk himmerige, men blot holde lovløshed fra døren i et ikke nærmere angivet omfang. Retningslinjerne for det sekulære rum er således væsensforskellige fra retningslinjerne for såvel det gammeltestamentelige som det nyttestamentelige gudsfolk.²⁸

Den kristne lovgiver, politiker eller potentielle ditto, som måske langt hen ad vejen vil

kunne erklære sig enig i det før sagte, kan måske alligevel føle sig ansvarlig for mere indirekte følgevirkninger af lovgivningen. Mange mennesker i verden gør jo også enhver konsekvens til de lovgivende politikeres ansvar og giver høje fartgrænser skylden for de mange trafikdræbte eller lempelig beskatning af nydelsesmidler skylden for folks livsstilssygdomme. Det er imidlertid ikke en bibelsk position.

Der er nemlig ingen eksempler i Skriften på, at det personlige ansvar kan væltes over på samfundet, og der er indlysende heller ikke dækning for den påstand, at fordi man har lov til noget ifølge gældende lovgivning, så har man også dermed fået en moralsk ret til at gøre det.

Selv i et hypotetisk samfund uden lovgivning mod f.eks. drab, ville lovgiver derfor ikke kunne drages til ansvar for de forbrydelse, som finder sted indenfor rammerne af den (indrømmet) mangelfulde lovgivning, og det er vel værd at erindre, at mord ikke var formelt forbudt, da Kain slog Abel ihjel, fordi der ikke var givet nogen formel lov imod det, uden at det af den grund gjorde synden mindre eller Guds ansvar større.²⁹

Der findes jo også kristne, der hylder et (omtrentligt) statsløst samfund. Måske er rendyrkede kristne markedsanarkister³⁰ fåtallige, men kristne, der ser f.eks. det (relativt) uorganiserede amerikanske nybyggerisamfund som et ideal, findes utvivlsomt. I begge tilfælde hylder man de facto et samfund uden (nævneværdig) centralmagt og uden lovgivning eller i hvert fald uden en væsentlig sådan; og hvor den enkelte passer sig selv og selv må håndhæve lov og ret, hvis denne krænkes. Man kan vel næppe heller hævde, at kristne i et sådant samfund ville være medskyldige i f.eks. abort eller drab på en nabo-

²⁵ Som det også var senere i USA i en ellers kristen kultur.

²⁶ Som det f.eks. også fremgår af Paulus' omtale heraf i ef.6,5 og Kol.3,22.

²⁷ Og så har vi endda ikke nævnt den afgudsdyrkelse, som jo var en del af romernes liv, og som ville/skulle være forbudt, hvis Moseloven var den skabelon, som også det sekulære rum skulle indrettes efter.

²⁸ Det er vel stadig sådan, at de bibelske principper, som angår det sekulære rum, harmonerer med det, som også den ikke-kristne kan eller i princippet burde kunne nå frem til ud fra den almindelige åbenbaring, dvs. ud fra det medfødte kendskab til godt og ondt, eller den indsigt, man via forstanden kan nå frem til. Derfor kan den kristne lade sig inspirere af de bibelske tekster og nå omtrentligt samme konklusioner, som også mange ikke-kristne når frem til, f.eks. ang. "rule of law" eller statsmagtens rolle og legitimitet, forudsat at man lader sig inspirere af de rigtige bibelske tekster og ikke tager udgangspunkt i en fejlagtig forståelse af Moselovens rolle.

²⁹ Med et mindre ekstremt eksempel er det i dagens lovgivning hverken forbudt at drikke sig fuld eller begå utugt. Jeg kender heller ingen kristne politikere, som ønsker at strafsanktionere sådanne ting, men hvis præmissen er, at man er medskyldig i de synder, som man ikke i det mindste har søgt at dæmpe via lovgivningen, måtte dette også gælde sådanne ting, hvilket blot viser, at præmissen bag en sådan tankegang falder på sin egen urimelighed.

³⁰ Altså mennesker, som mener, at samfundet kan organiseres uden en statsmagt, men alene via frivillige aftaler mellem mennesker, også hvad angår ting som ordenshåndhævelse, beskyttelse mod kriminalitet og efterfølgende retsforfølgelse. Det er næppe let at forene med Bibelens undervisning om statsmagten, omend positionen forekommer.

gård, blot fordi man ikke har - eller har ønsket - et centralt styre med detaljerede fælles love?

Mange kristne synes her at indtage en besynderlig dobbelt position. Man bebrejder ikke den kristne, som måtte ønske eller idealisere et sådant nybyggersamfund - og som ofte selv har stærke moralske værdier. Man ville heller ikke bebrejde den kristne i et sådant samfund, hvis vedkommende ikke har kæmpet for eller insisteret på en fælles lovgivning og håndhævelsen af denne.³¹ Men omvendt bebrejder man lovgivere i samfund som det danske, hvis de måtte vedtage lige så lempelige regler, som de facto gjaldt blandt f.eks. amerikanske nybyggere, eller hvis de på trods af deres besiddelse af lovgivningsmagten undlod at gribe ind overfor synder og onder, som også ville kunne findes i et nybyggersamfund, uden at nogen greb ind eller ville finde det nødvendigt at gribe ind. Det er vanskeligt at forsvare den påstand, at synden i det datidige samfund var et (stort set) individuelt anliggende, mens lovgivere i det nuværende danske samfund omvendt pådrager sig skyld for i virkeligheden samme position. Den kristne minarkist eller minimalstatstilhænger siger jo egentlig blot: "jeg ønsker, at samfundet skal holde sig til det, som kræves ifølge pagten med Noa".³² Måske *behøver* man ikke nøjes med dette, men det må jo dog være en legitim position?

³¹ Nogle vil måske postulere, at Guds Ord var nybyggernes lov, men dette er en tilsnigelse. Vel er det muligt, at mange nybyggersamfund var styret af bibelsk inspirerede love, men der var også blandt nybyggerne utallige trosretninger, som var indbyrdes uenige, og hvor fortolkningen heraf var forskellig. Og mens der var mange tilfælde, hvor man kunne samle områdets mænd i en såkaldt "posse" for at fange en flygtet morder, bankrover mv., så tvivler jeg stærk på, at man kan dokumentere samme overfor manden på nabogården, der havde flere koner, den prostituerede i byen, kvinden som fik en abort osv. Jeg er ikke i tvivl om, at der primært var sociale sanktioner for den slags, hvilket bekræfter det gennemgående tema i artiklen, at der vel var en vis håndhævelse af lov og orden, men netop i den rudimentære form, som pagten med Noa forudsætter, ikke i det, som siden er blevet den traditionelt kristne form.

³² Pagten med Noa indebærer naturligvis, at drabsmandens blod skal kræves af andre mennesker, hvilket man kunne hævde ikke er tilfældet ved såvel abort som ved udsætning af nyfødte, og hvor dette ikke straffes af den omliggende samfund. Men når Paulus sanktionerer Romerriget (hvor der jo udovent abort/spædbørnsdrab også fandt straffri drab sted på slaver), så er man nødt til at konkludere, at pointen i den noaitiske pagt ikke er retsforfølgelsen af enhver overtrædelse, men overdragelsen af den straffende autoritet til mennesker og den heraf følgende grundlæggende formålsopfyldelse; men ikke en forskrift om f.eks. bestemte straffe eller en forventning om fuldkommen forvaltning heraf. Hvis strafferammerne var omfattet af pagten, ville dødsstraf desuden være nødvendigt for at leve op til den noaitiske pagt, hvilket næppe mange vil hævde.

Jeg er med på, at Skriften definerer profeterens rolle som vægtene på muren i relation til Israel, og hvor disse pådrog sig et medansvar ved deres eventuelle tavshed, men det er vigtigt her at forstå dette i ret kontekst. Profeterne var ikke lovgivere, og Israel var ikke blot et stat, men også et forbillede på kirken, eller om man vil kirken i et præmaturt stadi. Den rette analogi hertil er derfor ikke samfundets opdragende funktion overfor dets borgere, eller politiske ledes ditto, men profetens tjeneste overfor kirken, og i lidt bredere forstand nok også den enkelte kristne overfor sin næste, eller overfor sin bror og søster i troen. Lovgivningen i det sekulære rum definerer ikke på samme måde ret og uret, som undervisningen i kirken eller forældres opdragelse af deres børn bør gøre, og kan/bør derfor ikke måles på, om den ulovliggør det forkerte og belønner det rigtige.

Dette er solidt underbygget i Skriften. Hvis for lempelige frihedsgrader og lovgivningsmæssige mangler nemlig falder tilbage på samfundet som sådan, ville man forvente, at Gud gennem Paulus havde udpeget Romerriget som et styre under Guds dom eller misbilligelse fremfor som et eksempel og et forbillede. Og hvis synder eller onder, som ikke straffes eller forbydes, falder tilbage på samfundet, burde Paulus være gået i rette med romersk lov, under hvilken mænd ikke kunne straffes for utroskab.³³ Faktum er, at Paulus ganske rigtigt går skarpt i rette med utroskab som synd, men derimod ikke med den manglende lovgivning om samme.

Man må derfor konkludere, at hvis målestokken er love i samsvar med Guds Ords normer, ville Romerriget falde igennem; hvis målestokken er et (måske til dels upræcist) niveau af generel lov og orden, så ville det kunne bruges som eksempel og forbillede. Eksemplerne i Bibelen er for få og spredte til, at man ud fra dem kan definere en præcis grænse for lovgivers forpligtelser. Men det må dog stå klart, at mangler analogt til eller på niveau med Romerriget på bibelsk tid ikke diskvalificerer; og det indebærer om ikke andet en betydelig rummelighed i relation til også den kristne lovgivers forpligtelser.

³³ ...og heller ikke overgreb på slaver, hustru, mindreårige børn osv.

Måske kunne man med et lån fra en anden sammenhæng i Skriften³⁴ sige, at selvom man måtte rose den ene lovgiver for sine mange og gode love, så synder den anden lovgiver ikke af den grund og pådrager sig ikke gennem en lempeligere eller mindre omfangsrig lovgivning et ansvar for borgernes handlinger og forkerte valg, for disse er og forbliver den enkeltes ansvar og byrde.

5.

Radikalistene vil i modsætning hertil typisk insistere på en helt bestemt lovgivning; men radikalismens dilemma er, at han implicit åbner op for et religiøst diktatur, hvor selv gode borgere og gudfrygtige kristne risikerer at blive ramt.

Det var jo ikke onde mennesker, der i forbudstidens USA plæderede for et forbud mod salg og udskænkning af alkohol. Men det kriminaliserede ellers gode samfundsborgere og for den sags skyld kristne af anden observans, og som en sidebemærkning skabte det et marked for mafiaen. Det var næppe heller onde mennesker, som i Middelalderens Europa eller blandt puritanske indvandrere på USA's østkyst gennemregulerede en lang række ydre forhold. Selv oprigtige og gudfrygtige kristne må kunne have været uenige heri, må være faldet igennem og må have lidt under følgerne heraf, og jeg vil hævde, at man de gode intentioner til trods gik over strengen og udover de rammer og retningslinjer, som Gud skitserer for det sekulære rum.

Den kristnes anerkendelse af den generelle frihed i det sekulære rum, vi lever i udenfor kirken, er her både et alternativ og en mere bibelsk vej. Det er en position, som tillader en radikal holdning på det personlige plan samtidig med en pragmatisk holdning på det politiske plan, og som tillader den kristne at være lys og salt og tage medansvar i samfundet uanset politisk observans og uden at blive draget til ansvar for politiske kompromisser.³⁵

I sekulær terminologi vil man betegne dette som en liberalistisk position, hvorfor jeg som

kristen kan og vil betegne mig som liberalist uden af den grund f.eks. at bekende mig til liberale moralnormer, ligesom jeg er tilhænger af et kapitalistisk samfund dirigeret af markedskræfter og fri prisdannelse som modsætning til et planøkonomisk og socialistisk ditto uden af den grund at bekende mig til materialisme eller personlig grådighed. Men det er værd at have i mente, at liberalisme blot er et andet ord for anerkendelsen af den gudgivne ejendomsret og den generelle frihed i det sekulære rum. Hverken mere eller mindre.

Pointen er her, at liberalismen i både kristen og ikke-kristen form ikke søger at fremme et utopia eller et ideal på andres vegne. Liberalisme er i modsætning til enhver radikalisme, uanset om denne er religiøs eller antireligiøs, men det er væsentligt, at denne position jvnf. det førnævnte netop ikke bringer lovgiver under dom. Fraværet af regulering gør nemlig ikke samfundet, staten eller dennes aktører medskyldige i de fejl, som mennesker misbruger deres frihed til, lige så lidt som Gud selv er medskyldig i menneskers misbrug af deres frie vilje.

Der vil være behov for et vist niveau af lov og orden i ethvert samfund; så langt vil liberalisten være på linje med Guds pagt med Noa og dermed på sikker bibelsk grund. Men Skriften fritager lovgiver for den byrde kun at kunne medvirke til fuldkomne love for ikke at pådrage sig et medansvar og i sidste ende måske dom. Lov og orden er, som det må erindres, til for at holde ondskenen i ave, ikke for at definere, hvad der er rigtigt og forkert i nogen objektiv og moralsk betydning af orden, endsige oplære borgerne i, hvad der er rigtigt eller forkert. Lov og orden skal sikre et tåleligt samfund, men hverken være en guide til de moralsk rigtige beslutninger eller en skabelon for et jordisk utopia. Dette er, hvad Bibelen de facto siger om emnet, omend udtrykt med andre ord.

Der er derfor et vægtigt argument for at vælge liberalisme fremfor radikalisme, idet liberalismen tillader den kristne lovgiver at stille den gudfrygtige friere (og dermed bedre eller i det mindste ikke dårligere) uden at pådrage sig ansvaret for den gudløses eventuelle misbrug af samme frihed. Der er med andre ord tale om en

³⁴ Se Paulus' formuleringer i 1.Kor.7,36-38

³⁵ Politiske kompromisser er reelt uundgåelige, medmindre man blot ønsker at bruge det politiske liv som platform for evangelistiske eller profetiske proklamationer, hvilket er en sammenblanding af de to regimenter eller sfærer og næppe den bibelske tilgang.

såkaldt pareto-optimal³⁶ ³⁷ ordning på det lovgivningsmæssige område.

Hvis man anvender den her nævnte tilgang på de i indledningen skitserede problemstillinger om abort og skilsmisse, så er konklusionen faktisk, at man ikke er forpligtet overfor en bestemt model,³⁸ og der er en bredere vifte af positioner, man som kristen kan forsvare. Der er i hvert fald ingen tvingende grunde til at (ville) gennemføre en lovgivning, der er strengere end det, andre kristne ville finde nødvendigt, og eftersom Gud selv tolererer et mål af ufuldkommenhed på dette område, måske heller ikke strengere end det, folk i almindelighed finder rimeligt. Det må logisk set også være en legitim position for den kristne liberalist at ville holde sig til pagten med Noa og kun lade statsmagten beskæftige sig med det allermest grundlæggende.

6.

Naturligvis må og skal vi som kristne begræde og bekæmpe den uret og den synd, som trods alt sker omkring os. Men her må man skelne mellem kirkens mandat og statens mandat. Kirkens folk skal påtale synd og umoral. Statens folk skal alene påtale kriminalitet. Den kristne lovgiver, politiker eller embedsmand har derfor i den rolle et andet mandat end som kristen udenfor den pågældende kontekst, selvom vedkommende på det personlige plan har de samme værdier og kalder de samme ting for synd.³⁹

Det må dog medgives, at samfundet idag rummer strukturelle onder, der skiller sig ud fra synd i almindelighed, f.eks. den fri abort.⁴⁰ Det

er i dagens samfund tragisk, at så mange liv afsluttes alt for tidligt, ligesom det i øvrigt er beklageligt, at den frihed, som er bibelsk, forsvares med et frisind og en normløshed, som er ganske ubibelsk. Det samme kan man imidlertid sige om kirkens start. Vi lever i et samfund, der *ikke længere* er helt så farvet af kristne værdier og normer; de første kristne levede i et samfund, som *endnu ikke* var farvet af kristne værdier og normer. Vi lever i et samfund med fri abort, fri pornografi og nu kønsneutrale ægteskaber. De første kristne levede i et samfund, som satte uønskede børn ud, hvor tempelprostitution var "normalt", og hvor slaveri var udbredt. Jeg vil ikke udtale mig om, hvad der er værst, det må række at konstatere, at de første kristne og den første kirke ikke levede i et victoriansk og værdikonservativt samfund.

Jeg er ikke bekendt med kildemateriale, og Bibelen går ikke i detaljer med det, men jeg vil alligevel anse det for utænkeligt, at de første kristne var uberørte eller ligeglade. Skal man forestille sig, at en kristen fra det første århundrede blot ville trække på skuldrene, når naboen satte sig barn ud? Er det ikke tænkeligt, at den kristne har bedt og vidnet og forsøgt at tale vedkommende fra det? Er det ikke tænkeligt, at kristne fra det første århundrede har reddet og adopteret børn, som var sat ud, og som de stødte på? Det ville vel trods alt være i tråd med evangeliet og med kristne værdier. Det er på samme måde svært at forestille sig, at den enkelte kristne har forholdt sig aldeles passivt overfor mishandling af slaver; venner og slægtninges brug af prostituerede og videre i samme dur.

³⁶ Det er en fagterm, som indikerer en situation, hvor ingen stilles dårligere, men nogle dog stilles bedre. Samlet set anses den derfor for bedre.

³⁷ Det forudsættes jvnf. resten af artiklen friere lovgivning, ikke anarki og lovløshed. Pagten med Noa forudsætter en vis lov og orden, men liberalismen tillader at denne skal være så lidt indgribende som muligt, f.eks. ved ikke at regulere udover det helt grundlæggende.

³⁸ Antageligvis med nybyggerensamfundet in mente strengt taget ikke forpligtet til at lovgive i det hele taget, og ikke forpligtet til andet end en grundlæggende ad hoc håndhævelse af lov og orden.

³⁹ Se igen "Forbrydelse vs. Synd" af Jesper Veiby, www.kirkepolitik.dk, for en skitsering af den bibelske skillelinje mellem netop disse to begreber.

⁴⁰ Jeg tøver i relation til dette med at rubricere abort som blot og bart synd og forudsætter i artiklen abort som en mangel i forhold til lovgivningen, altså som det omtalte strukturelle onde, der som det senere fremføres kan og vil blive afhjulpet i takt med kristne værdiers gennemslagskraft og kristendommens

udbredelse. Man kan dog argumentere for, at pagten med Noa definerer kriminalitet som mellem menneskelige krænkelse i en lidt snævrere forstand; også set i lyset af Paulus sanktion af det romerske samfund eller med henvisning til, at (fremprovokeret) abort faktisk heller ikke nævnes i Moseloven. Hvis det er tilfældet, så er abort en synd, som kalder på moralsk fordømmelse, og som må påtales af kirken, men ikke kriminalitet, der bør forbydes og retsforfølges af statsmagt og myndigheder. Der er ingen diskussion om, at der er tale om en synd - og efter undertegnede mening en alvorlig synd - spørgsmålet er blot, om det alene bør rammes af forkyndelsen og kirkens tale til samvittigheden, eller om det også bør/burde kriminaliseres. I førstnævnte tilfælde vil man forvente, at abort vil (for)svinde i takt med evangeliets fremgang og menneskers frelse. I det andet tilfælde vil man forvente, at abort på sigt vil kunne forbydes (måske med forbehold for de tidligere i artiklen nævnte undtagelser) eller begrænses i takt med evangeliets fremgang og udbredelsen af kristne værdier. De fleste kristne vil nok her ønske det sidste, men målet er jo trods alt det samme, og diskussionen angår alene virkemidlerne.

På den anden side er det svært at overse det, som de undlod, nemlig at gøre dette til et samfundsmæssigt eller rettere lovgivningsmæssigt anliggende. Det er, som om enkelte kristnes forestilling om gudsrigetets fremgang bygger på vedtagelsen af bibelske love, om nødvendigt opnået af et kristent mindretal som en del af en politisk handel, eller alternativt opnået ved, at en domstol tilsidesætter ubibelske love. Som om det er ad den vej eller på den måde, at Guds rige går frem, eller at afkristningen hindres. Men hvis det var den bibelske tilgang, kunne man have forventet at se noget tilsvarende i den dagede kontekst. Paulus kunne have brugt sit foretræde for konger og guvernører til at bede dem forbyde tempelprostitution, slaveri eller udsættelse af nyfødte. Paulus kunne have opfordret kirken til at bede om, at kejseren måtte udstede et dekret om samme. Der ville naturligvis ikke være noget forkert i dette, men det gør han bare ikke. Han bruger tiden til at forkynde evangeliet,⁴¹ og han nøjes med at opmuntre til forbøn for evangeliets fremgang og frihed til forkyndelsen af samme.⁴²

Det er svært at konkludere andet, end at Paulus forstod, at man ikke i praksis kan vedtage og håndhæve love, som ikke har rimelig opbakning i befolkningen.⁴³ Men også (!) at det ikke er den bibelske fremgangsmåde at gennemføre en bibelsk inspireret lovgivning førend eller uden at der er tilstrækkelig folkelig opbakning hertil. Hvis vi anser Skriftens beretninger som et mønster for kirkens og den kristnes liv og virke, må vi følge dette. Guds ord er ikke en række gode forslag, men en bindende norm, vi skal følge, og det er vanskeligt at se, hvordan den norm kan følges, som skitseres heri gennem direkte tale eller udvalgte eksempler, uden at man tager dette til efterretning. Stillet overfor

⁴¹ Se f.eks. Apg.26

⁴² 1.Tim.2,1-4

⁴³ Det er vel muligt formelt at vedtage lovene, men ikke muligt i praksis at gøre dem til gældende ret. Som hypotetisk eksempel kan man forestille sig, at man i Danmark kriminaliserede sex udenfor ægteskabet eller hævdede den seksuelle lavalder til 21 år. Næppe mange ville holde sig tilbage af den grund, og mange ellers lovlidige borgere ville undlade at anmelde sådanne sager til politiet. Enhver lovgivning forudsætter en vis folkelig opbakning, og i ethvert land og enhver kultur vil der være "blinde punkter" og kulturelt betingede synder, som ikke kan afhjælpes via lovgivning, men som først må ændres via forkyndelsen af evangeliet og de kristnes tilstedeværelse i samfundet som lys og salt og meningsdannere.

ugunstige omgivelser flygter radikalisten⁴⁴ ind i en subkultur, og sværmeren⁴⁵ flygter ud i ørkenen, mens kirken er lys og salt og er med til at skabe den mentalitetsændring, som på sigt ville kunne bane vej for en ændret lovgivning.^{46 47}

7.

For at rekapitulere artiklens hovedpunkter, så kan man ikke holde et lands politikere og ledere ansvarlige for begået synd og begåede forbrydelser, når det ganske enkelt og ganske logisk ikke *kan* være deres ansvar, selv under en rudimentær eller eventuelt mangelfuld lovgivning. Synden hviler på synderens skuldre, og det politiskes fokus er lov og orden og almen frihed, ikke moralske spørgsmål.

Pagten med Noa skaber her et fællesmenneskeligt, sekulært rum, og det er uundgåeligt, at der i dette sekulære rum vil være friheder og rettigheder, som det vil være ubibelsk eller umoralsk at udnytte, men det er vigtigt at have in mente, at ansvaret for de individuelle etiske og moralske valg i den bibelske - og tør jeg sige liberale - optik stadig og altid ligger hos den enkelte.

Man bør også være varsom med at fælde dom over et samfund på grund af synder og mangler i dets midte, også når disse går udover den almindelige frihed i det sekulære rum.⁴⁸

Det er åbenbart, at f.eks. Romerriget på bibelsk tid i Guds Ord bruges som et eksempel på et samfund med grundlæggende lov og orden og med legitime myndigheder, man skulle un-

⁴⁴ ...som også farisæerne på Jesu tid.

⁴⁵ ...som også essenerne på de første kristnes tid.

⁴⁶ Det er derfor berettiget at forholde sig en smule kritisk til den form for reformatorisk kristendom, der søger at påvirke samfundets love og institutioner løsrevet fra kirkens arbejde og evangeliets fremgang. Hvis kirken ikke vokser og vinder mennesker, må dette have første prioritet, da det er selve forudsætningen for den videre påvirkning af samfundet og dets institutioner. Reformatorisk kristendom må derfor bestå af tre faser: 1) at få kirken til at vinde mennesker, 2) at få de kristne til at være lys og salt og ikke en sekt eller en subkultur, og 3) at følge op med lovgivning og tilsvarende tiltag.

⁴⁷ Når Bibelen taler om, at evangeliet "bærer frugt" (Kol.1,6) så bekræfter dette, hvad der i øvrigt gælder for Guds rige, og er analogt med Jesu lignelser om sennepsfrøet, kornet på marken eller vintræet - nemlig at Guds rige vokser en organisk vækst, hvor naturligt en mere gennemgribende transformation af samfundet hører til i en senere fase heraf.

⁴⁸ Den bibelske frihed for det sekulære rum vil naturligvis altid omfatte almindelig handle- og trosfrihed, hvorfor forekomsten af f.eks. synd og vranglære er uundgåeligt og uproblematisk set udfra et politisk synspunkt.

derordne sig, fremfor som et samfund under Guds dom på grund af de synder og den uret, som ubestrideligt gik upåagtet hen.

Der skal derfor mere til, før man med belæg i Skriften kan tage en sådan terminologi i anvendelse,⁴⁹ og det giver os som kristne mandat til at virke i samfund og i myndighedsregi også i en kontekst (delvist) ude af trit med bibelske idealer,⁵⁰ fremfor at boykotte den sekulære verden på den ene eller den anden måde.

Fremfor at søge at begrænse eller ophæve friheden i det sekulære rum, er den bibelske model at indtage dette rum og gennemsyre det med evangeliet og med kristne værdier og normer, for (først) derefter at kunne rette de strukturelle onder og kulturbetingede mangler, som der trods alt er og vil være. Man vil vel være enig med radikalisten om dette mål, men Skriften anviser en anden og mere bibelsk vej hertil.

⁴⁹ Sodoma og Gomorra såvel som Nineve ligger lige for. Men hvis man nærlæser beretningerne om begge, så står det klart, at det netop ikke er synd i almindelighed, særlige synder i særdeleshed (f.eks. homoseksualitet), men lovløshed i form af vold og kriminalitet, der er udslagsgivende (og som man i Nineve omvendte sig fra), så selv bortset fra, at gammeltestamentelige domme skiller sig ud fra nyttestamentelige ditto, så er det lovløsheden (læs: kriminaliteten), der er omdrejningspunktet.

⁵⁰ Der er heller ingen formaninger om, at embedsmænd, statholdere eller soldater ikke kunne fortsætte i deres tjeneste og embede, uagtet de førnævnte mangler i det romerske samfund og den mangelfulde lovgivning, de derfor de facto var nødt til at håndhæve.

